

Voor- en vroegschoolse voorzieningen:

Nu zaaien, later oogsten

Door de recent ingezette educatieve versterking van diverse voor- en vroegschoolse programma's is op termijn een positieve invloed op latere schoolprestaties mogelijk. Het credo blijft in elk geval: vroeg beginnen en lang doorgaan.

door Geert Driessen

Veel allochtone kinderen beginnen met een taalachterstand van twee jaar aan het basisonderwijs. Een achterstand die ze daarna maar mondjesmaat inhalen. Alle reden om te proberen daar vóór de kinderen naar school gaan al iets aan te doen. Dit – en omdat steeds meer vrouwen werken en daarom opvang voor hun kinderen nodig hebben – maakt dat de belangstelling voor voor- en vroegschoolse educatieve voorzieningen (vve) flink is toegenomen.

BREED SPECTRUM

Voorzieningen in de vve-sector omvatten een breed spectrum, met elk hun eigen functies, doelgroepen en aanpakken. De bekendste zijn kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. Daarnaast komen er steeds meer specifieke programma's, voor ouders en/of kinderen.

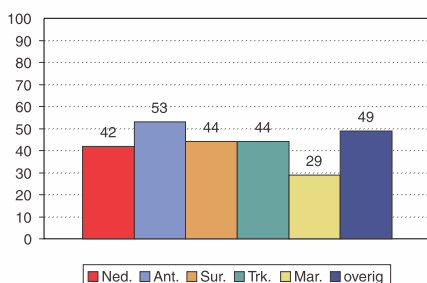
Kinderdagverblijven zijn bedoeld voor kinderen van nul tot vier jaar. Het belangrijkste doel is de opvang van de kinderen. Het kinderdagverblijf heeft geen expliciete functie om de ontwikkeling van kinderen te stimuleren. *Peuterspeelzalen* worden bezocht door kinderen van twee tot vier jaar. Hun voornaamste doel is de sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling te stimuleren. De laatste tijd krijgen ook het signaleren en voorkomen van ontwikkelingsachterstanden veel aandacht.

Naast deze twee 'traditionele' voorzieningen zijn er specifieke *vve-programma's* ontwikkeld voor ouders en kinderen uit de lagere sociaal-economische milieus en van allochtone herkomst. Er zijn gezinsgerichte en centrumgerichte programma's. Gezinsgerichte programma's proberen de ouders vaardigheden aan te leren om hun kinderen te stimuleren in hun ontwikkeling. Daarnaast kunnen ouders

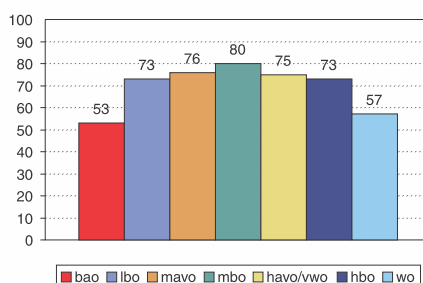
daadwerkelijk ondersteund worden bij het opvoeden. Voorbeelden van dit soort programma's zijn *Instapje* en *Opstap Opnieuw*. Centrumgerichte programma's worden vooral uitgevoerd in peutergroepen en kleutergroepen van de basisschool, veelal in het kader van zogenoemde voor scholen. Deze programma's richten zich doorgaans op de cognitieve en sociaal-emotionele stimulering van de kinderen, maar de accenten kunnen per programma verschillen. De twee meest gebruikte programma's zijn *Piramide* en *Kaleidoscoop*.

VROEG BEGINNEN

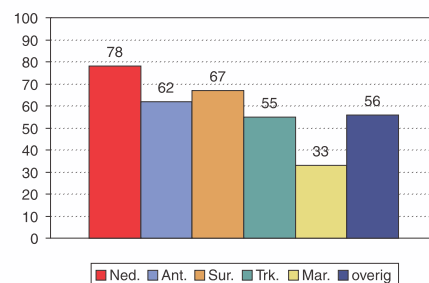
Grote vraag is of deelname aan vve-voorzieningen iets oplevert. Onderzoeksbevindingen hierover zijn niet eenduidig. Dat komt mede omdat veel resultaten gebaseerd zijn op Amerikaans onderzoek en de situatie daar niet zomaar vergelijkbaar is met die in Nederland. In ons land is nog betrekkelijk weinig onderzoek verricht; vooral als het gaat om kinderopvang en peuterspeelzalen. De programma's *Piramide* en *Kaleidoscoop* zijn inmiddels wel geëvalueerd. Voorzover er resultaten bij kinderen worden geboekt, zijn die bescheiden en treden ze alleen onder gunstige omstandigheden op. Het motto lijkt te luiden: vroeg beginnen, lang doorgaan, en intensief deelnemen. Bovendien mag de groep niet groot zijn en moeten de leidsters een goede opleiding hebben gevolgd. En natuurlijk moet het programma zijn afgestemd op het kind en van hoge kwaliteit zijn. Onderzoek laat verder zien dat de resultaten vrijwel steeds op het cognitieve vlak liggen; op sociaal-psychologisch gebied is er geen effect. Hoewel vve-deelname slechts in geringe mate lijkt samen te gaan met een ver-

Figuur 1 – Bezoek kinderdagverblijf naar etnische herkomst (in %)

Figuur 2a – Bezoek peuterspeelzaal naar opleidingsniveau ouders (in %)

Figuur 2b – Bezoek peuterspeelzaal naar etnische herkomst (in %)

betering van de prestaties, wijzen sommige studies wel op positieve effecten bij ouders. Het gaat dan om het pedagogisch handelen, interactie met de kinderen en betrokkenheid bij het onderwijs.

Vve vormt inmiddels in de meeste gemeenten een centraal onderdeel van het lokaal onderwijsachterstandenbeleid. Doel is het wegwerken van achterstanden voordat het kind naar de basisschool gaat. Om dat te bereiken dient het aantal kinderen uit achterstandsgroepen dat aan effectieve vve-programma's deelneemt flink te stijgen. Veel randvoorwaarden zijn de laatste jaren verbeterd. Zo is het aantal opvangplaatsen fors uitgebreid en is er geïnvesteerd in professionalisering van de leidsters. Verder zijn enkele programma's herzien.

SAMENHANG

Onlangs is met gegevens uit het Prima-onderzoek een studie uitgevoerd naar voor- en vroegschoolse voorzieningen. Het betrof gegevens van drie cohorten leerlingen die in 1996, 1998 en 2000 in groep 2 zaten. In totaal waren er circa 33.000 leerlingen van zeshonderd scholen bij het onderzoek betrokken. Twee vragen stonden centraal, namelijk of er samenhangen zijn tussen vve-deelname en een aantal sociaal-etnische achtergrondkenmerken van ouders, en of er samenhangen zijn tussen deelname en prestaties en sociaal-psychologische kenmerken van kinderen, rekening houdend met verschillen in de genoemde achtergrondkenmerken.

Aan de ouders is gevraagd aan te geven of hun kind gebruik heeft gemaakt van een van de drie soorten vve-voorzieningen. Voor de totale groep geldt dat ongeveer veertig procent naar een kinderdagverblijf is geweest, zeventig procent naar een peuterspeelzaal, en tien procent aan een ouder- en/of kindprogramma heeft deelgenomen. Er zijn echter opvallende verschillen die te maken hebben met het opleidingsniveau en de etnische herkomst van de ouders.

In figuur 1 staat een uitsplitsing van kinderdagverblijfbezoek naar etnische herkomst. Opmerkelijk is het geringe aandeel Marokkaanse kinderen dat daar naar toe gaat (29%).

Figuur 2 geeft inzicht in het peuterspeelzaalbezoek, met een uitsplitsing naar ouderlijk opleidingsniveau en etnische herkomst. Hieruit blijkt dat zowel heel laag als heel hoog opgeleide ouders weinig gebruikmaken van peuter-

speelzalen (53, respectievelijk 57%), en dat er – wederom – weinig Marokkaanse kinderen zijn te vinden (33%).

In figuur 3 staan de percentages voor deelname aan ouder- en/of kindprogramma's. Hier valt het hoge percentage Turkse kinderen en het lage percentage Surinaamse kinderen op. Dat Marokkaanse kinderen sowieso beperkt gebruik maken van vve-voorzieningen blijkt uit figuur 4. Daarin is aangegeven in hoeverre kinderen deelnemen aan één of meer van de drie voorzieningen. Terwijl 91 procent van de Nederlandse kinderen profiteert van vve, doet net iets meer dan de helft van de Marokkaanse kinderen er zijn voordeel mee.

NUANCERINGEN

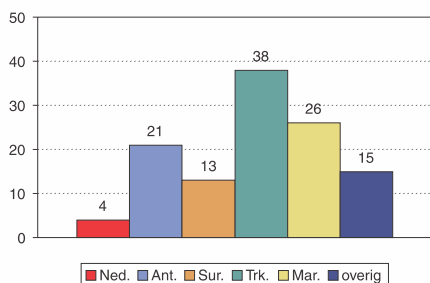
De hamvraag is nu of er een samenhang bestaat tussen vve-deelname en taal- en rekenvaardigheid, werkhouding, zelfvertrouwen, welbevinden en sociaal gedrag van de kinderen. Deze vraag is voor elk van de voorzieningen apart onderzocht. De resultaten laten in zijn algemeenheid zien dat er geen samenhangen zijn. In een enkel geval is er weliswaar een zeer zwakke samenhang tussen vve-deelname en de genoemde vaardigheden, maar deze verdwijnt (vrijwel) geheel wanneer rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken van de ouders.

Maar, bij deze bevindingen passen belangrijke nuanceringen. Het onderzoek strekt zich uit over de periode 1996-2000. Zoals hierboven aangegeven, heeft de vve-sector juist op het eind van die periode belangrijke kwaliteitsimpulsen gekregen. Het spreekt voor zich dat de hier onderzochte kinderen daar niet van hebben kunnen profiteren. Daarnaast dienen opbrengsten in relatie te staan tot de doelen van de voorzieningen. Kinderopvang bijvoorbeeld, heeft in beginsel louter een opvangfunctie en geen ontwikkelingsstimuleringsfunctie.

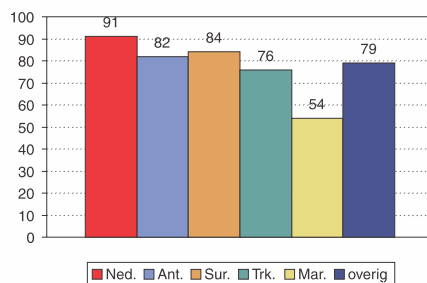
Verder kan men zich afvragen of de verwachtingen voor vve niet te hoog gestemd zijn. Het basisonderwijs lukt het tot nu toe onvoldoende om prestatieverschillen die te maken hebben met de sociaal-etnische achtergrond van kinderen weg te werken. Om die reden is er een zware claim bij de voor- en vroegschoolse voorzieningen gelegd. Het is de vraag of deze claim wel realistisch is. Als vervolg op vve blijft een gerichte aandacht voor achterstandsléerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs nodig.

<<

G. Driessen en J. Doesborgh, *Voor- en Vroegschoolse Educatie en cognitieve en niet-cognitieve competenties van jonge kinderen*. Nijmegen, ITS, 2003. [ISBN 9055542369]

Figuur 3 – Deelname ouder- en/of kindprogramma's naar etnische herkomst (in %)

Figuur 4 – Deelname vve-voorzieningen naar etnische herkomst (in %)

